

Mark Twain

CAPTIOLE
DE AUTOBIOGRAFIE

Traducere din limba engleză:
SORIN MOISESCU

EDITURA HERALD
BUCUREȘTI

CUPRINS

Captiole de autobiografie - I	5
Captiole de autobiografie - II	19
Captiole de autobiografie - III	37
Captiole de autobiografie - IV	56
Captiole de autobiografie - V	73
Captiole de autobiografie - VI	90
Captiole de autobiografie - VII	106
Captiole de autobiografie - VIII	116
Captiole de autobiografie - IX	127
Captiole de autobiografie -X	147
Captiole de autobiografie -XI	156
Captiole de autobiografie -XII	168
Captiole de autobiografie -XIII	181
Captiole de autobiografie -XIV	203
Captiole de autobiografie -XV	219
Captiole de autobiografie -XVI	234
Captiole de autobiografie -XVII	247
Captiole de autobiografie -XVIII	265
Captiole de autobiografie -XIX	279
Captiole de autobiografie -XX	295
Captiole de autobiografie -XX	310
Captiole de autobiografie -XXII	324
Captiole de autobiografie -XXIII	344
Captiole de autobiografie -XXIII	362
Captiole de autobiografie -XXIII	377

Mark Twain

CAPTIOLE DE AUTOBIOGRAFIE – I

NOTĂ INTRODUCIVĂ

Domnul Clemens a început de mai mulți ani să-și scrie autobiografia și continuă să o completeze în fiecare zi. La început, intenția lui era să nu permită publicarea memoriilor sale înainte de moartea sa; cu toate acestea, în urma discursului „Pier no. 70”, a ajuns la concluzia că o parte însemnată ar putea fi oferită spre publicare. Această parte, compusă dintr-un sfert de milion de cuvinte, va apărea în această revistă pe parcursul anului viitor. Nicio parte a autobiografiei nu va fi publicată sub formă de carte în timpul vieții autorului.

Redactor al *North American Review*

INTRODUCERE

Intenționez ca, atunci când această autobiografie va fi publicată, după moartea mea, aceasta să devină un model pentru toate autobiografiile viitoare și mă aștept deopotrivă să fie citită și apreciată timp de multe secole

datorită formei și metodei sale – o formă și o metodă prin care trecutul și prezentul sunt aduse tot timpul față în față, având ca rezultat contraste care aprind interesul cititorului, precum atingerea dintre cremene și oțel. În plus, în această autobiografie nu am ales aspectele spectaculoase din viața mea, ci experiențele obișnuite care fac parte din viața unui om de rând, pentru că aceste episoade îi sunt familiare și îl fac să-și descopere propria viață oglindită în pagina tipărită. Autobiograful convențional pare să vâneze cu precădere acele momente din cariera sa în care a intrat în contact cu persoane faimoase, deși contactul cu oamenii obișnuiți a fost la fel de interesant pentru el și ar fi la fel și pentru cititorul său; în plus, aceste contacte au fost mult mai numeroase decât întâlnirile cu oamenii celebri.

Howells a trecut pe-aici ieri după-amiază și i-am dezvoltat proiectul acestei autobiografii și sistemul ei, aparent perfect – doar aparent, pentru că nu este cu adevărat așa. Este un sistem intenționat, iar principiul acestuia este să vorbesc despre problema care mă interesează la un moment dat, iar apoi să o dau deoparte și să vorbesc despre altceva, după ce interesul meu pentru chestiunea cu pricina a fost epuizat. Este un sistem care nu urmează niciun plan predefinit – o harababură completă și intenționată; un proces care nu începe nicăieri, nu urmează niciun traseu anume și nu poate ajunge la final atât timp cât sunt în viață, pentru că nici dacă i-aș vorbi unui stenograf câte două ore pe zi, timp de o sută de ani, tot nu aş acoperi nici măcar o zecime din lucrurile care m-au interesat în timpul vieții. I-am spus lui Howells că această

autobiografie va dăinui cu ușurință vreo 2 000 de ani, iar apoi o va lua de la capăt și va dăinui mai departe.

Mi-a spus că și el crede asta și m-a întrebat dacă am de gând să scriu o întreagă bibliotecă.

I-am spus că așa intenționez; și că, dacă aș trăi suficient, numărul de volume nu ar încăpea nici într-un oraș – ar fi nevoie de o țară întreagă – și că nici măcar un multimiliardar nu ar putea să cumpere setul complet, poate doar în rate.

Howells m-a aplaudat și m-a copleșit cu laude și aprecieri, lucru foarte înțelept și rațional din partea lui. Dacă s-ar fi manifestat altfel, l-aș fi aruncat pe fereastră. Îmi plac criticile, dar, până la urmă, tot eu am dreptate.

I.

Istoria familiei Clemens este o înșiruire vagă de strămoși care se întinde până în vremea lui Noe. Potrivit legendei, unii dintre ei au fost pirați și negustori de sclavi în timpul reginei Elisabeta. Dar asta nu este ceva care să-i compromită, căci de același lucru se ocupau și Drake, și Hawkins, și ceilalți. Era o meserie onorabilă pe vremea aceea, iar monarhii participau și ei. Pe vremea mea, și eu mi-am dorit să mă fac pirat. Dacă va privi cu luare-aminte în cotloanele secrete ale sufletului său, cititorul își va da seama – dar nu mai contează de ce anume își va da seama; nu scriu autobiografia lui, ci pe-a mea. Mai târziu, potrivit legendei, unul dintre strămoșii săi a fost ambasador al Spaniei pe vremea lui Iacob I sau a lui Carol I și s-a căsătorit acolo, lăsându-ne moștenire sângele spaniol, cu care

să ne încălzim. Tot potrivit unei legende, un anume Geoffrey Clement a contribuit la condamnarea la moarte a lui Carol.

Nu am analizat personal aceste legende, pe de-o parte pentru că am fost indolent și pe de altă parte pentru că am fost foarte ocupat să lustruiesc capătul mai apropiat de mine al liniei de descendență și să încerc să-l fac spectaculos; dar ceilalți membri ai familiei Clemens susțin că au făcut această analiză și că legendele sunt adevărate. În consecință, am luat mereu de bun faptul că l-am ajutat pe Carol să scape de necazuri prin intermediul strămoșilor mei. Instinctele mele m-au convins și ele de acest lucru. Oricând avem un instinct puternic, persistent și imposibil de îndepărtat, putem fi siguri că nu a apărut odată cu noi, ci a fost moștenit – moștenit de undeva de departe, întărit și perfecționat de influența timpului, care împietrește totul. Am simțit întotdeauna o amărăciune implacabilă față de Carol și sunt destul de sigur că acest sentiment a ajuns la mine prin venele înaintașilor mei, direct din inima acelui judecător, căci nu îmi stă în fire să port pică oamenilor din motive personale. Nu îi port pică nici lui Jeffreys, deși ar trebui. Acest lucru demonstrează că strămoșii mei din vremea lui Iacob al II-lea îl priveau cu indiferență; nu știu de ce; n-am putut niciodată să-mi dau seama; dar acesta este adevărul. De asemenea, am nutrit întotdeauna simpatie pentru Satana. E clar că este un sentiment ancestral; îl am în sânge, cu siguranță, pentru că nu se poate să fi pornit de la mine.

Astfel, prin mărturia instinctului, susținută de declarațiile membrilor familiei Clemens, care susțin că au

cercetat documentele, m-am simțit întotdeauna obligat să cred că Geoffrey Clement, creatorul de martiri, a fost un strămoș al meu și să-l privesc cu simpatie și chiar cu mândrie. Acest lucru nu a avut un efect benefic asupra mea, căci m-a făcut vanitos, ceea ce este un defect. M-a făcut să mă consider superior celor cu o origine mai puțin norocoasă decât a mea și m-a făcut să îi iau peste picior câteodată și să le spun lucruri jignitoare de față cu alții.

Ceva asemănător s-a întâmplat la Berlin acum câțiva ani. William Walter Phelps era pe atunci preotul nostru de la Curtea Împăratului și, într-o seară, m-a invitat la cină pentru a-l cunoaște pe contele S., un ministru. Acest nobil avea o ascendență lungă și strălucită. Bineînțeles că am vrut să se știe că am și eu strămoși; dar nu voiam să-i scot de urechi din mormintele lor și nici nu am reușit să găsesc ocazia de a-i pune în evidență într-un mod care să pară suficient de spontan. Presupun că Phelps întâmpina aceeași dificultate. De fapt, când și când, părea aiurit, ca un om care vrea să menționeze un strămoș pur și simplu din întâmplare, dar nu o poate face într-un fel care să pară suficient de întâmplător. Dar, într-un final, după cină, a făcut o încercare. Ne-a condus în salonul său, ne-a arătat tablourile și s-a oprit, până la urmă, în fața unei gravuri grosolane și foarte vechi, ce reprezenta tribunalul care îl condamnase pe Carol I. Scena era alcătuită dintr-o piramidă de judecători care purtau pălării cu borul moale, în stil puritan, iar dedesubtul acestora se vedeau trei secretari cu capul descoperit, așezați la o masă. Domnul Phelps și-a pus degetul pe unul dintre cei trei și a spus cu o indiferență exaltată:

– Un strămoș de-ai mei.

Mi-am pus și eu degetul pe unul dintre judecători și am răspuns cu o apatie usturătoare:

– Un strămoș de-ai mei. Dar nu e mare lucru. Am și alții.

Nu a fost un gest nobil din partea mea. Întotdeauna l-am regretat. Dar a avut efect asupra lui. Mă întreb cum l-a făcut să se simtă. În orice caz, nu a fost ceva care să ne afecteze prietenia, ceea ce demonstra că era bine-mersi, în ciuda originilor sale modeste. Și a fost meritul meu că am putut trece cu vederea acest lucru. Nu mi-am schimbat în niciun fel atitudinea față de el, ci l-am tratat întotdeauna ca de la egal la egal.

Dar într-o anumită privință a fost o noapte grea pentru mine. Domnul Phelps credea că eu sunt invitatul de onoare, iar contele S. la fel; dar eu nu credeam asta, căci pe invitația mea nu scria nimic care să dea de înțeles așa ceva. Era doar o însemnare improvizată și prietenoasă, scrisă pe un bilet. În momentul în care a fost anunțată cina, Phelps era, la rândul lui, într-o stare de îndoială. Ceva trebuia făcut; și nu era momentul potrivit pentru parlamentări. A încercat să mă convingă să merg cu el, dar am ezitat; apoi a încercat cu S., care a refuzat și el. Mai exista un invitat, dar nu ne făceam griji din pricina lui. Până la urmă, am mers împreună. Ne-am întrebat unii pe alții, cu bună-cuviință, ce locuri preferăm, iar eu l-am primit pe cel din stânga domnului Phelps, contele s-a așezat pe locul din fața lui Phelps, iar celălalt invitat a ținut musai să ia locul de onoare. Ne-am întors în salon în aceeași dezordine de la început. Purtam niște pantofi noi care mă strângeau. La ora unsprezece, plângeam în sinea

mea; nu mă puteam abține, durerea era prea mare. Conversația era moartă de o oră. Conte S. trebuia să ajungă la căpătâiul unei oficialități muribunde încă de la ora nouă și jumătate. Într-un sfârșit, cu un avânt binecuvântat, ne-am ridicat cu toții și ne-am îndreptat către ieșire în același timp, fără nicio explicație; și astfel, ne-am despărțit.

Seara respectivă a avut defectele ei; totuși am apucat să-mi scot în evidență strămoșii, așa că am plecat satisfăcut.

Printre membrii familiei Clemens care trăiau în Virginia se numărau Jere. și Sherrard. Jere. Clemens avea peste tot reputația de pistolar dibace, ceea ce i-a permis să câștige prietenia unor toboșari într-un moment în care aceștia nu s-ar fi lăsat convinși de argumente și cuvinte frumoase. Era în campanie electorală prin Virginia în acea perioadă. Toboșarii erau grupați în fața scenei și fuseseră angajați de opoziție să bată la tobe în timpul cursului său. Când era gata să înceapă, și-a scos pistolul și a țintit spre ei, spunând cu vocea lui blajină și mătăsoasă:

– Nu vreau să rănesc pe nimeni și voi încerca să nu o fac; dar am câte un glonț pentru toate cele șase tobe, așa că vă sfătuiesc să nu stați pe lângă ele.

Sherrard Clemens era un membru republican al Congresului din Virginia de Vest în timpul războiului și, în vremea aceea, a călătorit la St. Louis, unde locuia (și încă locuiește) ramura familiei din partea lui James Clemens, iar acolo a devenit un rebel cordial. Asta s-a întâmplat după război. Pe vremea în care el era republican, eu eram rebelul; dar când el devenise rebel, eu devenisem (tem-

porar) republican. Cei din familia Clemens au făcut întotdeauna tot posibilul să mențină un echilibru politic, oricât i-ar fi dezavantajat acest lucru. Nu știu ce s-a mai întâmplat cu Sherrard Clemens; dar odată l-am condus pe senatorul Hawley la un miting republican din New England și am primit apoi o scrisoare vehementă din partea lui Sherrard, din St. Louis. Spunea că republicanii din nord – de fapt, „leprele din Nord” – au înlăturat vechea aristocrație din Sud prin foc și sabie și că nu se cuvine ca eu, cu sângele meu aristocrat, să instruiesc un asemenea porc. Uitasem cumva că sunt un Lambton?

Era o referire la partea maternă a familiei. Mama era o Lambton – Lambton cu „p”, pentru că unii Lamptoni americani nu știau să scrie prea bine în vremurile de demult, așa că numele a avut de suferit de pe urma lor. Mama s-a născut în Kentucky și s-a măritat cu tatăl meu în Lexington, în 1823, când ea avea 20 de ani, iar el 24. Niciunul din ei nu deținea prea multe proprietăți. Ea i-a adus ca zestre doi sau trei negri, dar nimic altceva, din câte cred. S-au mutat în Jamestown, un sat izolat aflat în munții din estul statului Tennessee. Acolo s-au născut primii lor copii, dar, pentru că eu am apărut mai târziu, nu-mi amintesc nimic despre asta. Apariția mea pe lume a fost amânată – amânată pentru Missouri. Missouri era un stat nou și necunoscut, care avea nevoie de atracții.

Cred că fratele meu cel mai mare, Orion, surorile mele Pamela și Margaret și fratele meu Benjamin s-au născut în Jamestown. Se poate să fi fost și alții, dar nu sunt sigur. Sătucul acela a crescut mult prin sosirea părinților mei. Toată lumea spera și se aștepta să rămână acolo și că,

astfel, satul va deveni un oraș, ceea ce a determinat o creștere economică. Dar au plecat, unul câte unul, iar prețurile au scăzut, și abia după mulți ani Jamestown a avut parte de un nou început. Am scris despre Jamestown în *The Gilded Age*¹, o carte de-ale mele, dar doar din auzite, nu din experiență personală. Tatăl meu a lăsat în urma lui o moșie frumoasă lângă Jamestown, de 75 000 de acri². La moartea lui, în 1847, o deținea de vreo 20 de ani. Taxele erau aproape inexistente (cinci dolari pe an pentru toată moșia) și le-a plătit mereu la timp. Spunea tot timpul că moșia nu va deveni valoroasă în timpul vieții sale, dar că, într-o zi, va fi o sursă comodă de venit pentru copiii săi. Conținea cărbune, cupru, fier și cherestea, iar tatăl meu spunea că, după un timp, calea ferată va ajunge în acea regiune, iar atunci moșia va deveni o proprietate adevărată, nu doar cu numele. Pământul mai producea și un soi promițător de struguri. Tata i-a trimis o mostră lui Nicholas Longworth, din Cincinnati, pentru a-i cere părerea, iar acesta i-a răspuns că se poate face din ei un vin la fel de bun ca acela obținut din strugurii săi de soiul Catawba.

Pământul conținea toate aceste bogății; conținea și petrol; tatăl meu nu știa asta, dar bineînțeles că în acele vremuri nu i-ar fi păsat de acest lucru nici dacă ar fi știut. Petrolul a fost descoperit abia în 1895. Aș fi vrut să dețin astăzi câțiva acri din acel pământ. În acel caz, n-aș mai fi fost nevoit să-mi câștig existența scriind autobiografia. Îndemnul tatălui meu, pe patul de moarte, a fost:

¹Unul dintre primele romane scrise de Mark Twain, în colaborare cu Charles Dudley Warner. (*N. tr.*)

²Corecție din 1906: se pare că avea peste 100 000 de acri. (*N. a.*)

– Păstrează moșia și așteaptă. Nu lăsa pe nimeni să ți-o ia.

Vărul preferat al mamei mele, James Lampton, care apare în *The Gilded Age* drept „colonelul Sellers”, spunea întotdeauna despre acea moșie, cu un entuziasm febril:

– Milioane ascunde! Milioane!

E adevărat că spunea asta despre orice – și se înșela de fiecare dată; dar de această dată avea dreptate; asta dovedește că un om care umblă înarmat cu profeții nu ar trebui niciodată să se descurajeze; dacă își păstrează curajul și trage în tot ce vede, tot nimerește ceva până la urmă.

Mulți oameni au crezut despre „colonelul Sellers” că este o ficțiune, o invenție, o imposibilitate extravagantă și mi-au făcut onoarea de a-l numi o „creație”; dar se înșelau. Tot ce-am făcut a fost să-l pun pe hârtie așa cum era. Nu era o persoană care să poată fi exagerată. Episoadele care au părut cele mai extravagante atât în carte, cât și pe scenă nu erau invențiile mele, ci întâmplări reale din viața lui; iar eu am fost de față când s-au petrecut. Publicul lui John T. Raymond murea de râs în timpul scenei în care se mănâncă napi; dar, oricât de extravagantă ar fi fost scena, toate acele detalii absurde erau fidele realității. Întâmplarea a avut loc chiar la Lampton acasă, iar eu eram de față. De fapt, eu însumi am fost oaspetele care a mâncat napii. În mâinile unui actor bun, acea scenă penibilă i-ar fi umplut ochii de lacrimi și celui mai bărbat dintre spectatori și l-ar fi făcut să se îndoiaie de râs în același timp. Dar Raymond era un actor bun doar când era vorba de comedie. La asta era excelent, minunat – într-un cuvânt, grozav; la toate celelalte, era pigmeul pigmeilor.

Adevăratul colonel Sellers, așa cum l-am cunoscut în persoana lui James Lampton, era un spirit frumos și plin de patos, un bărbat viteaz, un om drept și onorabil, un om cu o inimă mare, nebună și generoasă, un om născut pentru a fi iubit; și era iubit de către toți prietenii lui și adorat de familie. Este cuvântul potrivit. Pentru familia lui, era aproape un zeu. Adevăratul colonel Sellers nu a apărut niciodată pe scenă. Doar o jumătate din el a fost acolo. Raymond nu putea să interpreteze cealaltă jumătate; era peste nivelul lui. Cealaltă jumătate era compusă din calități care lui Raymond îi lipseau cu desăvârșire. Căci Raymond nu era un om viteaz, nici onorabil, nici onest; era egoist, vulgar, ignorant și neghiob, iar în locul inimii avea un spațiu gol. Un singur om ar fi putut să joace pe de-a-ntregul rolul colonelului Sellers, iar acesta era Frank Mayo¹. Trăim într-o lume a surprizelor. Acestea apar exact când te aștepți mai puțin. Când l-am introdus pe Sellers în carte, Charles Dudley Warner, care scria povestea împreună cu mine, a propus să schimbăm numele de botez al lui Sellers. Cu zece ani înainte, într-un colț îndepărtat din Vest, întâlnise un om pe nume Eschol Sellers și credea că Eschol era exact numele care i se potrivea lui Sellers al nostru, căci era ciudat și demodat și așa mai departe. Mi-a plăcut ideea, dar i-am spus că acel om ar putea apărea și s-ar putea supăra. Dar Warner a spus că nu se poate întâmpla asta; că sigur omul acela murise deja – un om cu un asemenea nume nu putea trăi

¹ Raymond îl interpreta pe „colonelul Sellers” în jurul anului 1876. După vreo 20 de ani, Mayo a pus în scenă *Pudd'nhead Wilson* și a interpretat minunat rolul principal. (N. a.)

prea mult; și că, fie el mort sau viu, trebuia să folosim numele – era exact numele potrivit și nu ne puteam lipsi de el. Așa că am făcut această modificare. Omul lui Warner era un fermier sărac și modest. La o săptămână după publicarea cărții, un gentleman cu maniere alese și îmbrăcat în stofe ducale, educat, fără îndoială, într-un colegiu, a sosit în Hartford într-o stare de spirit pasională și pornit să ne intenteze un proces de calomnie. Numele lui era Eschol Sellers! Nu auzise niciodată de celălalt Eschol Sellers și nu s-a aflat niciodată la mai puțin de 1 000 de kilometri de el. Planul acestui aristocrat jignit era foarte precis și comercial: editura să scoată de pe piață exemplarele deja apărute și să schimbe numele personajului sau să se pregătească de un proces de 10 000 de dolari. A primit mii de scuze din partea editurii, iar noi am schimbat numele, care a redevenit Mulberry Sellers. Se pare că se poate întâmpla orice în lumea asta. Chiar și existența a doi oameni fără nicio legătură, care poartă același nume imposibil – Eschol Sellers – este ceva posibil.

James Lampton a plutit toată viața sa într-o ceață colorată de visuri grandioase și a murit până la urmă fără să vadă niciunul realizat. Ultima oară l-am văzut în 1884, la 26 de ani după ce mâncasem în casa lui castronul de napi cruzi, pe care-i dădusem pe gât cu o găleată de apă. Ajunsese bătrân și încărunțit, dar s-a manifestat față de mine în același mod degajat al tinereții sale, pe care continua să o trăiască în toate amănuntele ei. Strălucirea bucuriei din ochii lui, speranța abundentă din inima lui, limbajul convingător, imaginația care năștea miracole – erau toate acolo; și până să pot face o mișcare, el își freca

lampa lui Aladin, înfățișându-mi bogățiile secrete ale lumii. Mi-am zis în sinea mea: „Nu l-am exagerat cu nimic, l-am descris așa cum era; și este același om și astăzi. Cable îl va recunoaște”. L-am rugat să mă scuze un moment și am fugit în camera alăturată, cea a lui Cable. Eu și Cable țineam discursuri politice din partea Uniunii într-un turneu de lectură. I-am spus:

– O să-ți las ușa deschisă, ca să poți asculta. E acolo un om care o să te intereseze.

M-am întors și l-am întrebat pe Lampton cu ce se ocupă. A început să-mi povestească despre o „mică afacere” pe care o inițiasă în New Mexico prin fiul său:

– O chestie micuță, un fleac – am făcut-o ca să mă amuz un pic, pe de-o parte, și ca să nu îmi țin capitalul nefolosit, pe de altă parte. Dar, în principal, ca să-l ajut pe băiat să se dezvolte; să se dezvolte, da. Roata norocului nu se oprește niciodată, s-ar putea ca într-o zi băiatul să fie nevoit să muncească pentru a-și câștiga existența, așa cum s-au văzut și alte lucruri ciudate în această lume. Dar e doar o chestie micuță – un fleac, cum am zis.

Și așa părea să fie la început. Dar în mâinile sale abile a crescut, a înflorit și s-a întins dincolo de ceea ce poate concepe imaginația. După o jumătate de oră, și-a încheiat remarca într-o manieră adorabil de apatică:

– Da, e doar un fleac, la cum merg lucrurile azi. O bagatelă – dar una amuzantă. Face timpul să treacă. Băiatul își face gânduri mari în legătură cu ea, dar el e tânăr, știi, și plin de imaginație; îi lipsește experiența pe care o capeți când te ocupi de afaceri mari, care îți domolește fanteziile și îți perfecționează judecata.